

Venkraai *Het verenigingsblad van de KNNV - afdeling Eindhoven*

(Koninklijke Nederlandse Natuur Vereniging, Vereniging voor Veldbiologie)

De verschijningsdata zijn: 20 februari, 20 mei, 1 september en 20 december.
Kopij kan tot uiterlijk 4 weken voor verschijning worden ingeleverd bij de eindredacteur.

Eindredactie en opmaak

Gerard Vos, 040-2217857, redactie@eindhoven.knnv.nl

Redactieleden

Rob Aarts, 040-2531773 - John Bruinsma, 0499-473384 - Jan Schellekens, 040-2435473

"Venkraai" is een streeknaam voor de Zwarte stern, die vroeger in de omgeving van Eindhoven voorkwam als broedvogel op vennen.

De KNNV is een landelijke vereniging, opgericht in 1901. Het doel is natuurstudie en -bescherming door middel van inventarisaties en activiteiten als excursies, lezingen en cursussen.

De afdeling Eindhoven - opgericht in 1945 - is op al deze terreinen actief, o.a. in een aantal werkgroepen, zie hieronder. Het aantal leden bedraagt ongeveer 245.

Het lidmaatschapsgeld voor 2024 is € 35,00 voor een gewoon lid, € 15,00 voor een huisgenootlid, en € 20,00 voor een jongerenlid (Het jongerenlidmaatschap geldt t/m het jaar waarin men 30 jaar wordt). Bij toetreden na 30 juni geldt de helft van deze bedragen. Over te maken op de rekening van KNNV Afd. Ehv., IBAN: NL27INGB0001066049, BIC: INGBNL2A.

Gewone leden ontvangen naast de Venkraai het landelijke KNNV-tijdschrift 'Natura' 4x per jaar. Een informatiepakket voor toekomstige leden ligt bij de ledenadministratie gereed. Aanmelden en opzeggen kan bij de ledenadministrateur, zie hieronder.

Kopij

De volgende Venkraai komt uit op 20 december 2024. Kopij aanleveren vóór 20 november 2024, per e-mail: redactie@eindhoven.knnv.nl. De redactie behoudt zich het recht voor, teksten aan te passen of in te korten.

Contact

Bestuur

Voorzitter: Sjef Ernes, 06-55154731,
voorzitter@eindhoven.knnv.nl

Secretaris a.i.

Jan Lanthers, 06-49740889,
secretaris@eindhoven.knnv.nl

Penningmeester a.i.

Gerard Vos, 040-2217857,
penningmeester@eindhoven.knnv.nl

Lid

Trudy Mennen, 040-2129281,
bestuur1@eindhoven.knnv.nl

Ledenadministratie

Ludy Aarts, 040-2531773,
ledenadministrateur@eindhoven.knnv.nl

Lezingen a.i

Ursula Elskamp, 040-2126288,
lezingen@eindhoven.knnv.nl

Cursussen

Ursula Elskamp, 040-2126288,
cursussen@eindhoven.knnv.nl

Publiciteit

Jan Lanthers, 06-49740889,
publiciteit@eindhoven.knnv.nl

Vertrouwenspersoon

Annemieke van Vucht, 0499-398897,
annemiekevanvucht@kpnmail.nl

Commissies

Excursiecommissie

Annemieke & Rob van Vucht, 0499-398897, annemiekevanvucht@kpnmail.nl

Natuurbeschermingscommissie

Jacqueline van Heek, 040-2110213,
jacquelineheek@cs.com

Wergroepen

Vogelwerkgroep

Gerard Tielemans, 06-15516992, vwg@eindhoven.knnv.nl

Vogelgroep

Willy Meijer, 040-2428043, vogels@eindhoven.knnv.nl

Floristische werkgroep

Wim van der Ven, 06-23047990, fwe@eindhoven.knnv.nl

Insectenwerkgroep

Piet Tutelaers, 040-2854670, insecten@eindhoven.knnv.nl

Mossenwerkgroep

Marleen Smulders, 06-20024568, mossen@eindhoven.knnv.nl

Korstmossenwerkgroep

Jan Mudde, 06-45969506, korstmossen@eindhoven.knnv.nl

Micro-hydrobiologische werkgroep

Joost van de Sande, 0497-591547,
hydro-microbiologie@eindhoven.knnv.nl

Paddenstoelenwerkgroep

Annie Dirks, 06-13052114, anniedirksvhees@kpnmail.nl

Plantenwerkgroep

Petra van Leeuwen, 040-2114070, planten@eindhoven.knnv.nl

Natuurhistorisch archief

Dit bevat alle Wetenschappelijke Mededelingen, uitgaven van de Stichting Uitgeverij KNNV, inventarisatierapporten, Venkraaien, Dubbelloven, excursieverslagen en andere literatuur. Ieder lid van de afdeling kan gebruik maken van dit archief. Inlichtingen bij Jelle Schuurmans, 0499-399429, jelle.schuurmans@antenna.nl

Tweedehands natuurboeken

Informatie: knnv.nl/lees-mee/tweedehands-boeken

Website

eindhoven.knnv.nl

Leon Dings, 06-53897198, webredactie@eindhoven.knnv.nl

Ontmoetingsgebouw

IVN-KNNV-gebouw d'n Aard, Ariespad 5, 5503EZ Veldhoven.

Venkraai

Verenigingsblad van de KNNV afdeling Eindhoven

Najaar 2024

Berichten	“Op de hoogte-35”	2
	Wijzigingen ledenbestand	2
	12 oktober 2024 - De toekomst van onze vereniging - Denk en doe mee!	3
	Meldingen plaatsen op social media - laat van je horen!	3
	Nieuws vanuit ons landelijke KNNV-buro	4
Excursies	Za 14 sep Excursie naar de Plateaux	5
	Za 28 sep Excursie naar de Groote Heide (Heeze)	5
	Za 5 okt Excursie naar de omgeving van Landgoed de Wielewaal	5
	Zo 20 okt Excursie naar het Dommeldal - Elshouters bij Waalre	6
	Zo 10 nov Excursie naar de Herbertusbossen	6
	Za 30 nov Excursie naar de Genneper Parken	7
	Za 14 dec Excursie naar De Pan	7
	Excursies van de Vogelwerkgroep	8
Cursussen	Momenteel geen aankondigingen	
Lezingen	Do 29 aug Mineerders van bomen, struiken en kruiden	9
	Di 17 sep Paddenstoelen op hout (lezing van IVN-VEV)	9
	Do 24 okt Bodemvitaliteit	10
	Do 14 nov Lezing over een IntereZAND thema	11
	Do 21 nov De ontstaansgeschiedenis van het landschap rond Eindhoven	12
	Do 12 dec Kariboos, de jaarlijkse trek	13
Excursieverslagen	Excursie van de Vogelgroep op 19 mei naar het Soerendonks Goor	14
	14 juni 2024, de herfst is begonnen - Zouweboezem	15
	Vennendag 2024	15
Artikelen	Vallisneria (<i>Vallisneria spiralis</i>), een nieuwe exoot in de regio	17
	Edelherten in de tuin - Een interview met Jelle Schuurmans	20
	De “kampen” van de Vogelwerkgroep	22
	Dwergsterns, 17 juni 2024	24
	Grasmus	25
Voorblad	Koningsmantel <i>Tricholomopsis rutilans</i> - Foto: Ton Hermans	

“Op de hoogte-35”

Sjef Ernes

Voorzitter, KNNV afdeling Eindhoven

Terugkijkend op de drie maanden die er liggen tussen deze en de vorige Venkraai beseft je pas hoeveel er in korte tijd verandert. De enige constante factor leek de regen maar daar wil ik het niet over hebben. Wel dat we én een nieuwe regering hebben én een nieuw

Europees parlement. En met telkens de natuur er-gens als onderwerp op tafel in het maatschappelijke debat dat daar bij hoort. Op weg naar huis vanuit Spanje stonden we zelf nu een keertje vast aan de grens waar boze boeren urenlang de grens tussen Spanje en Frankrijk op slot hadden gezet. Nationaal en Europabreed staat de natuur weer onder vuur. Beschermende wetgeving rond stikstof, waterkwaliteit en behoud van Natura 2000 gebieden wordt afgezwakt, maatregelen rond pesticiden gaan in de inmiddels bekende ijskast. Een lichtpuntje? Er gaat meer geld naar natuurbeheer in de landbouw.

De zeer goed bezochte Dag van de Biodiversiteit op 25 mei was een opsteker. De werkgroepen hebben zich daar van de allerbeste kant laten zien. En de organisatie moest bij 55 aanmeldingen besluiten niet meer mensen toe te laten om de deelnemers nog in goede banen langs de diverse demonstratieplekken te kunnen loodsen in Gijzenrooi. Chapeau aan alle vrijwilligers die deze dag tot een succes hebben gemaakt.

Er begint een klein windje te waaien, een verfrissend briesje zo je wilt. De Toekomstverkenning-commissie, bestaande uit 9 mensen, heeft op zeer verfrissende wijze het voorwerk in 2023 van de Innovatie-Commissie opgepakt en er op doorgepakt.

Inmiddels 2x bijeen geweest en een hoop ‘onderzoek’ gedaan. Op 12 oktober wil de commissie haar ideeën delen met alle leden. Alle leden !! Verderop in deze Venkraai meer daarover.

Maar 12 oktober belooft een interessante middag te worden waarin we met jullie willen praten over de toekomst van de KNNV-afdeling Eindhoven. Bovendien hebben we die middag ook nog een verrassing in petto. En sluiten we de dag af met een gezellig samenzijn, ook belangrijk, zeker als je eens andere (nieuwe) gezichten wilt zien en leren kennen. Dus zet die dag met grote letters in je agenda en kom, praat, denk en doe mee! Als de toekomst van de KNNV je aan het hart gaat! Want de natuur verdient een sterke stem, ook die van ons.

Bekend maakt bemind. Alle reden om zichtbaarder en bekender te worden en met de inzet van social media, dankzij pionierswerk van Maxine Derksen (b)lijkt dat steeds beter te lukken. Maar dan moet er wel gepost worden, variërend van leuke waarnemingen tot opmerkelijke bevindingen, geslaagde activiteiten of geplande excursies. Iedereen kan daar aan meedoen, ook als ie zelf geen Facebook of Instagram heeft of wil. Vanwege het belang leggen we het nog eens uit in een apart artikel in deze Venkraai.

Ja, er waait een lekker briesje in onze mooie vereniging. Als je het nog niet gevoeld hebt heb je nog niet je hoofd boven het maaiveld uitgestoken of van je laten horen. Doen ! Gewoon bellen en je doet mee. En anders tot 12 oktober !

Wijzigingen ledenbestand van 25 apr 2024 t/m 7 aug 2024

Nieuw

Dhr. A. Arends Waalre
Dhr. L. Groenenberg Eindhoven

Geen lid meer per 1-1-2024

Mevr. K. van Goor Helmond
Dhr. C. Wijenberg Geldrop

Stuur wijzigingen naar onze ledenadministrateur: ledenadministrateur@eindhoven.knnv.nl

12 oktober 2024 - De toekomst van onze vereniging - Denk en doe mee!

Ledenraadpleging

Op 12 oktober willen we met alle leden samenkomen (op een mooie locatie aan de Kleine Dommel in Eindhoven) om de verkenning te bespreken, die is uitgevoerd door een enthousiaste Toekomstverkenningcommissie. Een gesprek in een open sfeer met veel ruimte voor vragen en suggesties. Daarbij is ieders mening belangrijk, juist ook van hen die wat minder op de voorgrond treden, die minder frequent deelnemen aan activiteiten. We zijn benieuwd naar de mening van nieuwkomers van de laatste jaren en zeker ook naar die van de leden die in de toekomst de vereniging zullen vormen: onze jongere leden.

Even terug

Op het 75-jarig jubileum van onze vereniging KNNV afdeling Eindhoven was het nadenken over de toekomst hét centrale thema. Velen van U zullen zich dat nog herinneren. De discussie, aangezwengeld door Robert Snep, werd levendig gevoerd met vele bijdragen vanuit de feestgangers in de zaal. Kort daarna werd de Innovatiecommissie geboren. Want zorgen waren er zeker, over vergrijzing, over krimp in de werkgroepen, over te weinig vrijwilligershandjes aan de kar om de vereniging te dragen en te steunen. De innovatiecommissie pakte de handschoen voortvarend op, o.a. het adoptieproject Gijzenrooi werd geboren en er werd een begin gemaakt met specifieke aandacht voor de jongere generaties.

Toekomstverkenning

Analyse en advies. Inmiddels is het stokje overgenomen door een grotere commissie van 9 mensen vanuit het besef dat nadenken over de toekomst van onze vereniging een veel complexere uitdaging is dan gedacht. In de allereerste plaats natuurlijk ook omdat we ons ernstige zorgen maken over de achteruitgang van de natuur zelf. En het lokaal en landelijk doorge-

broken bewustzijn dat wij als natuurvereniging die natuur een stem kunnen (en moeten) geven aan tafel. Tegelijkertijd hebben we ook naar onszelf als vereniging gekeken en daar ligt een tweede uitdaging: Hoe toekomstbestendig zijn we in de duidelijk veranderde maatschappelijke en sociale context. En hoe kunnen we de potentie die zit in de maatschappij en haar aandacht voor de natuurgebonden complexe debatten rond stikstof, waterkwaliteit en Natura 2000 omzetten in nieuwe groeikernen rond biodiversiteit, ecologie en natuur gerelateerde wetenschap.

De Toekomstverkenningcommissie wil met alle leden in gesprek gaan over hoe zij denken over de vereniging, haar taak en haar uitdagingen, haar sociale component en haar bijdrage aan de natuur haar belangen. Vanuit de rijkdom van ons DNA: met zelfstudie (met diepgang en interesse voor samenhang), met natuurbeleving (met tevens waarnemingen, gedegen inventarisaties en lange adem) en met ruimte voor ontmoeting en samen de hobby beleven.

Dus kom en denk mee!

Het belooft bovendien een leuke middag te worden. Van 13:00 - 16:00 uur gaan we creatief in gesprek met elkaar. Om 16.00 uur wacht ons een bijzondere verrassing die je niet wilt missen. En er is vanaf 16:15 uur uiteraard gelegenheid voor persoonlijke ontmoeting en gesprek bij een glaasje en bijbehorende garnering.

Dus: 12 oktober 2024 - 13:00-18:00 uur.

Locatie: De Dassenburcht, Wolvendijk 5, Eindhoven (tegenover de Opwettense Molen)

Namens het bestuur, de Toekomstverkenningcommissie: Hans, Rob, Han, Trudy, José, Leonhard, Geert, Jan, en Sjef.

Meldingen plaatsen op social media - laat van je horen!

We weten het allemaal, bekend maakt bemind, het is een waarheid als een koe. We weten ook dat we als KNNV relatief weinig bekend zijn, en weinig zichtbaar. Dat is nog recentelijk weer opnieuw bevestigd in een klein rondje rondbellen bij mensen buiten de vereniging.

Niet voor niets is er enthousiast gewerkt door o.a. Maxine Derksen, Leon Dings en Jan Lanterns om ons Facebook account, ons Instagram account en onze

website wat beter te benutten. Maar het staat en valt met ...meldingen. Iedereen die af en toe in het veld komt, achter de microscoop zit of rondom eigen huis struint ziet wel eens iets wat de moeite waard is om melding van te maken. Dat kan een bijzondere waarneming zijn, een leuke verrassende ontdekking, een puntje van zorg of een voorbeeld van de kracht van de natuur zelf. En wat je dan graag zou willen delen met anderen.

Je hoeft niet zelf Facebook of Instagram te hebben of te gebruiken. Een mailtje of Whatsappje naar Jan Lanthers (publiciteit@eindhoven.knnv.nl of 06-49740889) is voldoende, met of zonder foto. (Dit mail-adres voor publiciteit staat ook in de colofon van de Venkraai!). Jan, Leon of Maxine zorgen er dan voor dat het geplaatst wordt. Maar laat van je horen!!

Denk nou niet meteen: "het was niet bijzonder, het was niks nieuws, het stelt niets voor, de mensen weten dit al, en dergelijke". Belangrijk is dat de KNNV van zich laat horen. We doen deze oproep aan iedereen. Daarboven op willen we expliciet de coördinatoren van de diverse werkgroepen er nog eens op attenderen deze oproep voor meldingen in de respectievelijke werkgroepen te benadrukken en het goede

voorbeeld te geven. Het is tenslotte ook positieve reclame voor wat er in de werkgroepen allemaal gebeurt en hoe belangrijk dat werk is, juist ook door de waarnemingen en de meldingen ervan bij officiële sites. Maar daar hoort ons eigen podium toch ook bij, niet dan?

Dus laat van je horen en je melding wordt geplaatst op social media en de website. Kijk zelf maar:

Op onze website: <https://eindhoven.knnv.nl>

Op onze FaceBook pagina: *KNNV afdeling Eindhoven / Veldhoven / Facebook*

Op onze Instagram pagina: *KNNV Eindhoven (@knnv_eindhoven)* · Instagram-foto's en -video's

We hopen veel leuke meldingen te ontvangen!

Nieuws vanuit ons landelijke KNNV-buro

Vacature parttime projectleider:

Jongeren gaan naar buiten

De KNNV is landelijk een project aan het opstarten onder de naam: Jongeren gaan naar buiten. Samen met jongerenorganisaties en anderen wil men jongeren stimuleren samen naar buiten te trekken, de natuur te ontdekken en erover te leren. Een belangrijk nevendoeel is het opleiden van bestaande groene vrijwilligers en professionals zodat zij zelf in staat zijn om jongeren in hun buurt te bereiken en te enthousiasmeren om aan 'jongerenproof'-projecten mee te doen en hen te leren hoe zij jongeren kunnen binden. Daarnaast heeft dit project als doel om jongeren bij elkaar te brengen en meer diversiteit te brengen in de groene sector door samenwerkingen buiten de groene sector. Er staat een vacature open op de KNNV website voor een (betaald) parttime-

projectleider. Interesse? De vacaturetekst is bij onze secretaris (Jan Lanthers) bekend.

Er staan weer inspiratiedagen gepland

Op 7 sept is de Inspiratiedag Vogels, met o.a. de start van project Gierzwaluwen.

Op 18 oktober is er een Inspiratiedag samen met FLORON, de NMV en de BLWG rond planten, (korst)mossen en paddenstoelen.

Op 14 dec organiseren FLORON en de KNNV weer het FloraFestival, dé dag voor alle floristen van Nederland.

Wil jezelf de maandelijkse landelijke nieuwsbrief van de KNNV ontvangen? Heel simpel. Ga naar knnv.nl In de zwarte balk onderaan de pagina vul je je e-mailadres in en klik je op versturen.

Excursies

- **Aanmelden bij de excursieleider is noodzakelijk, tenzij anders is aangegeven.**
Er kan immers een kleine wijziging zijn, en vervoer kan aangepast worden. En mocht een excursie niet doorgaan, dan kunnen degenen die zich hebben aangemeld worden ingelicht.
- Mogelijk worden er tijdens een excursie foto's gemaakt waar deelnemers op staan.
Als u daar bezwaar tegen heeft, wilt u dat dan kenbaar maken.
- Zorg voor proviand (eten en drinken) en neem regenkleding mee, evt. laarzen.
- En natuurlijk... een veldkijker, een loepje, je favoriete boek om iets in op te zoeken.
- Let bij colonne rijden altijd op degenen die volgen, dit om elkaar niet uit het oog te verliezen.
- De chauffeur kan de route ontvangen van, of vragen aan de excursieleider.
- Ook niet-KNNV-leden zijn van harte welkom.
- Het KNNV-principe is: We leren van en ontdekken met elkaar, ieder brengt het hare of zijne in.

Za 14 sep – Excursie naar de Plateaux

Thema: Landschap, algemeen
Leiding: Annemieke van Vucht, 0499-398897, robvanvucht@hetnet.nl
Duur: Driekwart dag, inclusief 2 pauzes, rond 14:30 uur terug.
Start: 9:00 uur, Gerardusplein, Eindhoven
Aanmelden: Graag uiterlijk 12 september, per e-mail.

De Plateaux-Hageven is een aaneengesloten grensoverschrijdend natuurgebied waarbij het Nederlandse deel (ruim 350 ha) in handen is van Natuurmonumenten en het Vlaamse deel (ruim 150 ha) van het Vlaamse Natuurpunt. Het gebied ligt tussen de droge zandgronden en het beekdal van de Dommel.

Herfsttijloos – Foto: Gerard Vos

De Plateaux bestaan voor een deel uit vloeiveiden (uit 1847), met daaromheen populierenbeplanting en verder vooral naald- en loofbossen en heidepercelen. In 2006 is een groot deel van de monotone naaldhoutbossen gekapt om zo de oorspronkelijke vegetatie weer te herstellen met behulp van de nog aanwezige zaden in de grond die na lange tijd weer tot ontkieming zijn gekomen, de zgn. zaadbank.

De van oorsprong aanwezige vennen zijn zoveel mogelijk weer gereconstrueerd. Het gebied kent ook een heidegebied waarvan het grootste gedeelte aan de Belgische kant ligt.

Wij gaan een stuk langs de Nederlandse vloeiveiden lopen en nemen een deel van de Belgische hei en een stuk van de Dommel mee in onze route. Die zal ongeveer 8 km zijn.

Za 28 sep – Excursie naar de Groote Heide (Heeze)

Thema: Landschap
Leiding: Jacques van Kessel, 040-2531211, j.kessel51@upcmail.nl
Duur: 3 uur.
Start: 9:00 uur, Hut van Mie Pils, Aalst
Aanmelden: Bij voorkeur via e-mail.

De Groote Heide is grotendeels eigendom van Brabant Water, een kleiner deel is eigendom van Brabants Landschap. In het open heidegebied liggen verschillende vennen: Klein Huisven, Veeven, Appelven, Peerven, Diepmeerven en Droogmeerven.

Andere delen van het gebied bestaan uit bossen. Een prachtig wandelgebied met veel afwisseling. Een deel van het beheer wordt met behulp van schapen uitgevoerd.

Kraanvogels – Foto: Jacques van Kessel

Za 5 okt - Excursie naar de omgeving van Landgoed de Wielewaal

Thema: Paddenstoelen
Leiding: Ton Hermans, 06-28062650, ajjhermans@gmail.com
Duur: Driekwart dag (dus een boterham meenemen)
Start: 9:00 uur, ingang van het landgoed van de familie Philips, Oirschotsedijk 3D in Eindhoven (kaartje hieronder). Ga vanaf de Anthony Fokkerweg de Oirschotsedijk op, en neem dan de tweede weg rechts.

Dankzij de medewerking van de familie Philips is het ook dit jaar weer mogelijk, onze excursie naar het landgoed gelegen naast „De Wielewaal“ te houden.

Het accent ligt zoals gewoonlijk op de paddenstoelen. Maar het betreft een bijzonder interessant, normaal niet toegankelijk gebied waar ook veel andere dingen zijn waar te nemen. Hopelijk is het de goede tijd om veel paddenstoelen tegen te komen.

Roodbruin trechtertje – Foto: Ton Hermans

Zo 20 okt – Excursie naar het Dommeldal – Elshouters bij Waalre

Thema: Landschap
 Leiding: Jacques van Kessel, 040-2531211, j.kessel51@upcmail.nl
 Duur: 3 uur.
 Start: 9:00 uur, Volmolen, Molenstraat 60 Waalre.
 Aanmelden: Bij voorkeur via e-mail.

Dit gebied in het beekdal van de Dommel en Keersop is grotendeels eigendom van Natuurmonumenten. Een afwisselend gebied met laag gelegen loofhoutbossen en kleine hooilanden.

Wij gaan een deel van het Loondermolenpad lopen. In dit gebied komen ook een aantal Bevers voor. Natuurmonumenten is in hier bezig met verschraling en vernatting.

Ree – Foto: Jacques van Kessel

Zo 10 nov – Excursie naar de Herbertusbossen

Thema: Paddenstoelen
 Leiding: Annie Dirx-van Hees en Eric Moors, anniedirxvhees@kpnmail.nl
 Duur: Halve dag
 Start: 9:00 uur, parkeerplaats aan de Boschlaan, t.o. de boswachterswoning Boschlaan 26, Heeze
 Aanmelden: Uiterlijk op 7 november, per e-mail.

Herfst betekent kortere dagen, vallende bladeren, storm, regen, maar vooral ook paddenstoelen! Annie gaat je meenemen op een tocht door dit prachtige gebied waar vele schoonheden te vinden

zijn. Sommige paddenstoelen hebben echt een naam die al direct beschrijft hoe ze eruit zien. Maar helaas niet allemaal, daarom blijft het toch lastig.

Wat denk je van de volgende namen? 'Sierlijke franjehoed', 'Plooirokje', 'Geweizwam', 'Porseleinzwam' (echt schitterend doorschijnend), 'Beukwortelzwam' en nog veel meer.

Het is handig om een spiegelkje mee te nemen als je paddenstoelen wilt gaan bekijken.

Deze wandeling wordt gehouden voor leden van zowel de KNNV als voor deelnemers aan de beginnerscursus van de Nederlandse Mycologische Vereniging.

Prachtvlamhoed - Foto: Gerard Vos

Za 30 nov - Excursie naar de Genneper Parken

Thema: Genneper park, in combinatie met Heempark Simon Deltour

Leiding: Natascha Jaegers, 06-41780780, jaegersnatascha@hotmail.com

Lengte: Circa 6 km.

Start: 10:00 uur, parkeerplaats tegenover Genneper watermolen, Genneperweg 143 Eindhoven

Aanmelden: Bij voorkeur via mail of whats app/sms.

Het gebied Genneper Parken in Eindhoven is één van de grootste parken in Nederland en is gelegen in het zuiden van Eindhoven. In het historische beekdallandschap vind je onder andere de Genneper Watermolen, het Clarissenklooster, een biologische boerderij en het Eindhoven Museum. Naast natuur, kunst en cultuur biedt het park veel sport- en recreatiegelegenheden. De komende jaren gaan verschillende ontwikkelingen plaatsvinden in en rondom Genneper Parken.

Door het park stroomt de Trompetterloop, de Dommel, en de Tongelreep. De wandeling voert ons onder andere langs die laatste twee.

Het heempark bestaat uit landschapstypen en elementen uit de Kempen en de Meierij met de planten die er van nature horen. Het heempark is in 1983 aangelegd door een vrijwilligerswerkgroep in samenwerking met de gemeente Eindhoven. Het is vernoemd naar frater Simon Deltour, een voorvechter

van natuur en milieu. In het heempark krijgen we een rondleiding van een vrijwilliger die ook KNNV-lid is.

Het kan drassig zijn bij de Dommel en de Tongelreep!

De Genneper watermolen - Foto: Gerard Vos

Za 14 dec - Excursie naar De Pan

Thema: Algemeen

Leiding: Annemieke en Rob van Vucht, 0499-398897, robvanvucht@hetnet.nl

Duur: Halve dag - rond 13:00 uur terug.

Tijd: 9:00 uur, Gerardusplein, Eindhoven

Aanmelden: Via de KNNV-website, of per e-mail.

De Pan is een afwisselend natuurgebied tussen Sterksel en Maarheeze. Ooit was het een groot heidegebied aansluitend aan de oude bossen die 'De Vrolijke Jager' heten. De Pan wordt nu beheerd door Staatsbosbeheer. Het oostelijke deel van de oude

heide is naaldbos, en wordt 'De Boksenberg' genoemd. Door het zuiden van dit gebied stroomt de Sterkselse Aa, en parallel daaraan loopt een bescheiden kanaal.

In het begin van de vorige eeuw werd een groot deel door de familie Philips aangekocht en deels omgetoerd tot een landgoed. Daarvan zijn alleen nog enkele eikenlanen en verspreide bijzondere bomen over. De erg natte delen rondom de Sterkselse Aa vormen nu een elzenbroekbos. In het midden van het gebied ligt nog een fraai stuk heide. In dit seizoen wordt het dus een doorstapwandeling met leuke landschappelijke uitzichten.

Een deel van de paden kan behoorlijk nat zijn, trek waterdichte schoenen aan!

Bont galappeltje, op eikenblad – Foto: Trudy Vos

Excursies van de Vogelwerkgroep

Datum	Gebied	Vertrek	Tijd	Contact
Za 7 sep	Zeeland	Orionstraat	8:00 uur	Martien
Za 14 sep	Plateaux (ook KNNV-excursie)	Gerardusplein	9:00 uur	Annemieke en Rob
Zo 29 sep	Tholen	Orionstraat	8:30 uur	Carla
Za 9 nov	Leudal	Wolvendijk	9:00 uur	José
Za 23 nov	Soerendonk	Gerardusplein	9:00 uur	Wim
Za 14 dec	De Pan (ook KNNV-excursie)	Gerardusplein	9:00 uur	Annemieke en Rob
Zo 29 dec	Zeeland	Orionstraat	8:00 uur	Annemieke en Rob

Contactpersonen

Carla van Moorsel	040 - 3685234	<i>cvanmoorsel1@gmail.com</i>
Martien Helmig	06 - 51435582	<i>m.helmig@bbhmail.nl</i>
Annemieke van Vucht	0499 - 398897	<i>annemiekevanvucht@kpnmail.nl</i>
Wim van de Meugheuvel	06 - 30127405	<i>wim@vandemeugheuvel.nl</i>
José Walthuis	06 - 48776774	<i>jose.walthuis@kpnmail.nl</i>

Ijsvogel duikend naar een visje, en met vangst – Foto's: Gerard Vos

Lezingen

Do 29 aug - Lezing "Mineerders van bomen, struiken en kruiden"

Door Gerard Compiet

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Deelname is kosteloos. Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl of per mail aan lezingen@eindhoven.knnv.nl

Er zijn duizenden soorten insecten. Ze hebben elk hun eigen leefwijze. Vele van hen zijn op planten te vinden. Zo eten rupsen van het blad, zuigen wantsen en bladluizen het sap op en vreten sommige keverlarven aan de wortels.

Er zijn ook bepaalde groepen insecten die niet op maar in planten leven. Deze inwendig levende insecten, m.n. hun larven, huizen bijvoorbeeld tussen de twee opperhuiden van een blad en vinden hier ook hun voedsel. Door deze leefwijze ontstaat er in het blad een typische vreetgang of vreetplek. Zo'n holte noemen we een mijn en zijn bewoner een mineerder.

Er zijn niet zoveel mensen op de hoogte van het bestaan en de leefwijze van mineerders. Daarom organiseert de KNNV-afdeling Eindhoven een lezing over deze groep insecten. Gerard Compiet zal deze avond via woord en beeld duidelijkheid verschaffen over zaken als:

- Welke soort insecten er mineren
- De levenscyclus van mineerders
- Soorten mijnen die je tegenkomt
- Roofvijanden van mineerders
- Planten waarop mijnen voorkomen
- Het inventariseren van mineerders, enz.

Kortom, als je meer te weten wilt komen over deze bijzondere groep insecten (waarvan er overigens een aantal in ieders tuin voorkomt), ben je op deze avond van harte welkom.

Paardenkastanjemineermot - Foto: Gerard Compiet

Di 17 sep - Lezing "Paddenstoelen op hout" (georganiseerd door IVN Veldhoven-Eindhoven-Vessem)

Door Gerard Compiet

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Deelname is kosteloos. Vooraf aanmelden via: <https://tinyurl.com/2cevyen4>

Bij een natuurlijk bosbeheer blijft het dode hout zoveel mogelijk in het bos. Vooral in de herfst verschijnen hierop allerlei soorten paddenstoelen. Zij breken dit dode hout verder af en hebben een belangrijke functie in de recycling van voedingsstoffen. Daarnaast hebben houtpaddenstoelen een hoge belevingswaarde. Wat is er mooier dan oude,

verwerde boomstronken, vol gaten en holen, rijkelijk bemest en voorzien van prachtige paddenstoelen? Gerard Compiet zal in deze IVN-VEV-lezing beelden vertonen van enkele van de 70 soorten paddenstoelen die op levend hout groeien. Bekend zijn o.a. de Tonderzwam en het Elfenbankje. Daarnaast vertelt hij op een boeiende manier over:

- Het parasiterende karakter van sommige houtzwammen.
- De opeenvolging van het verschijnen van houtzwammen.
- Soorten loof- en naaldhoutzwammen.
- De zwammen die bruin- en witrot veroorzaken.
- De nieuwkomers en...
- Hoe een voor houtzwammen ideaal bosbeheer eruit ziet

Oranje sparrenhoutzwam – Foto: Gerard Compiet

Do 24 okt - Lezing "Bodemvitaliteit"

Door Frodo Dekker

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Deelname is kosteloos. Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl of per mail aan lezingen@eindhoven.knnv.nl

Frodo Dekker is, naar eigen zeggen, een beetje een eigenwijze doch speelse tuinder die moeilijk in een hokje te passen valt. Hij wil zich niet biologisch noemen, ook al werkt hij zonder chemische middelen, laat hij vele dieren meeleven op de SmaeckAcker in Best en kan hij het af en toe niet laten wat te prikken om de boel op te schudden.

Bij 'bodem' en 'iets laten groeien' denk je al snel aan bemesten, water geven en klaar. Frodo doet dat anders: hij 'wekt de bodem tot leven' en laat de planten hun werk doen in plaats van ze aan het infuus te

houden. Hij vertelt ook over zijn zoektocht naar de organische weg, zonder kunstmest. Biodiversiteit krijgt alle ruimte in natuurtuin de SmaeckAcker.

Frodo vertelt verder over de introductie van historische fruitbomen. Hun oorsprong, de vormen en smaken komen aan bod door de eeuwenoude fruitcultuur als leidraad te gebruiken. Appelsoorten als Suikerappel en Zwijndrechtse keutelppeer komen voorbij. Wie weet loop je na afloop wel warm voor zo'n historisch fruitras.

Natuurtuin de SmaeckAcker – Foto: Frodo Dekker

Do 14 nov - Lezing over een IntereZAND thema

Door Jacques Feijen

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Deelname is kosteloos. Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl of per mail aan lezingen@eindhoven.knnv.nl

Veel mensen genieten van een vakantie op of aan een zandstrand. Maar zand is ook onmisbaar in ons dagelijks leven. Het is, op water na, de meest gebruikte grondstof door de mens. Zonder zand geen beton, geen landbouw, geen glas of chips voor elektronica en zonnecellen. Jacques Feijen neemt u in deze lezing voor KNNV Eindhoven mee in de wonderlijke wereld van zand.

Wat is zand? Volgens de geologische definitie is zand hard, los en korrelig materiaal van de meest voorkomende natuurlijke stoffen op aarde. Het is afbraakmateriaal van gesteenten, koraal en schelpen.

De korrels variëren in grootte tussen 65 micrometer en 2 millimeter. Als de korrels kleiner zijn heet de grondsoort silt of klei; bij korrels groter dan 2 millimeter spreekt men van grind. Zand moet dus in ieder geval een natuurlijke herkomst hebben.

Vanavond zullen met name biogene zanden aan de orde komen, opgebouwd uit dierlijke of plantaardige restanten zoals skeletoverblijfselen, foraminifera of koraaldeeltjes.

De spreker is ook een enthousiaste zandverzamelaar. Hij bezit ruim 1300 verschillende soorten van over de hele wereld. Van zijn collectie maakt hij met behulp van de microscoop fascinerende foto's. Zijn interesse is vooral gericht op de geologische geschiedenis van het zand. En hij is niet de enige die verzamelt. Wereldwijd houden mensen zich bezig met het aanleggen en onderhouden van een zandcollectie. Er is een levendige uitwisseling van zandmonsters, foto's en kennis.

Jacques Feijen is lid van de LVGA (Landelijke Vereniging voor Geologische Activiteiten), afdeling Zuid-oost-Nederland.

Do 21 nov - Lezing "De ontstaansgeschiedenis van het Landschap rond Eindhoven"

Door Jan Nillesen

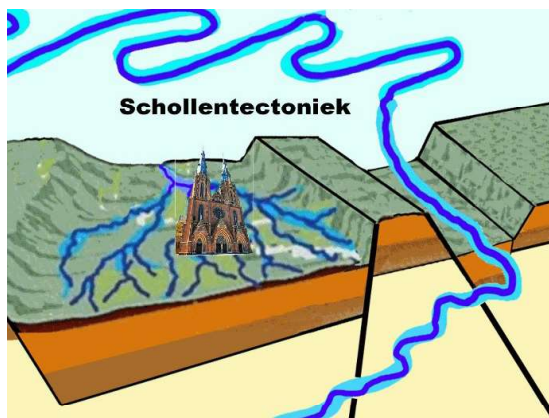
20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Deelname is kosteloos. Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl of per mail aan lezingen@eindhoven.knnv.nl

"Eindhoven, een nederzetting aan de Gender in het land van de beken en landduinen".

De lezing voor KNNV Eindhoven betreft een landschapsbiografische en historisch-ecologische visie op de regio Eindhoven. We krijgen een overzicht van de tumultueuze ontstaansgeschiedenis van ons landschap: een gevarieerd gebied met schollentectoniek, beken, beekdalen, dellen, rijten, krochten, goren en broeken.

In een reis door de tijd komen de tectoniek, de rol van de Maas, Rijn, Wind en Water en de vestiging van de eerste mensen op de hoge oevers van het beekdal aan bod. Hoe de mens zijn omgeving inrichtte en een bestaan wist op te bouwen, hoe hij elementen aan het landschap toevoegde, maar er soms ook afbreuk aan deed.

Speciale aandacht gaat uit naar de culturele codes die het leven van de bevolking beheersten en van grote invloed waren op de beslissingen die werden genomen. Zij bepaalden de demografische veranderingen en de wijze waarop het landschap vorm kreeg.

Jan Nillesen is gepensioneerd onderwijzer die in zijn werkzame leven gewerkt heeft in de dorpen aan de Maas. Vanaf zijn jeugd is zijn voorliefde uitgegaan naar natuurstudie en aardkunde. Daarbij was hij actief in de KNNV, IVN, Werkgroep Geologie en Landschap en de Plantensociologische Kring Nederland. In 2013 werd aan hem door de KNNV de ARJA prijs uitgereikt voor de meest samenhangende beschrijvingen van natuur en landschap.

Do 12 dec - Lezing “Kariboos, de jaarlijkse trek”

Door Paul Wolff

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Deelname is kosteloos. Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl of per mail aan lezingen@eindhoven.knnv.nl

Het waarom van de migratie van wilde rendieren

Paul Wolff (1949) is een bioloog en filmmaker die vooral geïnteresseerd is in de wildernis van koude streken. Met zijn vrouw José heeft hij veel trektochten gemaakt nabij, maar vooral bóven de boomgrens in onder meer Canada en Alaska: over rivieren, over bergen, en door uitgestrekte toendra's, ver van menselijke bewoning.

In die noordelijke wildernis leven grote kuddes wilde rendieren, de Kariboos. Elk jaar trekken ze massaal tussen taiga en toendra heen en weer. Over duizenden kilometers afstand, met grote risico's. Toch zoeken ze elke lente de toendra weer op. De vraag is waarom ze ieder jaar weer die hachelijke tocht ondernemen?

Met uitgebreide voorstudie en een flinke dosis geluk bij de planning is Paul er in geslaagd om op het juiste moment op de goede plek te zijn in het noorden van Quebec in Canada. Daar kwamen in één week tijd honderdduizenden kariboos voorbij. Dat leverde een adembenemend schouwspel op.

Tegen de achtergrond van de ongerepte wildernis van Canada gaat deze film “Kariboos, de jaarlijkse trek” over het waarom van de trek van Kariboos. De film heeft prijzen gewonnen op nationale en internationale filmfestivals.

Na de pauze staat in deze filmlezing voor de KNNV “The making of Kariboos de jaarlijkse trek” op het programma en vertelt Paul over het tot stand komen van de film.

Excursieverslagen

Excursie van de vogelgroep op 19 mei naar het Soerendonks Goor

Hans van Sprang

Hoe verder je weggaat van de plek waar je woont, des te interessanter is de natuur in die omgeving, of misschien: des te meer vogels zie je in die omgeving. Onze gedachten gaan dan uit naar excursies naar Zeeland en bezoeken aan Texel, waar de watervogels je om de oren vliegen. Dat zul je hier in de directe omgeving niet zo gauw aantreffen, dus verder is beter?

De afgelopen maanden hebben in de omgeving van Eindhoven behoorlijk ingegrepen in de staat van de natuur. Vooral in de waterstaat. Overal waar je kijkt staat water en hele delen van bossen zijn ontoegankelijk omdat er zoveel water staat. Een bezoek aan het Soerendonks goor blijkt dan opeens een bezoek aan een heel erg waterrijk gebied, waarbij ook de Kluizerweg van een berijdbare fietsroute tot een doorwaadbare plaats is geworden. Betekent zoveel water nu ook opeens veel meer vogels?

Op de oorspronkelijk al aanwezige plas, het eigenlijke Soerendonks Goor, is de situatie niet best. Ja, er staat veel water, maar de meeste vogels zijn in de grauwe ochtendmist alleen zichtbaar als grauwe Ganzen en vage Eenden. De rustige reigerkolonie in de bomen lijkt nog bevroren in diezelfde kille mist. Op de ontgonnen gronden rond de vogelkijkhut groeit vooral Zuring en er zijn geen steltlopers of andere watervogels te zien. Kortom een heel erg mager begin van een excursie, vooral omdat juist hier, op dit punt vaak een grote soortenrijkdom te zien was.

Als we verder lopen in de richting van de ondergelopen agrarische gebieden komen we ook op ongewone punten al veel water tegen. Het gebied aan de Kluizerweg, dat onder water is gezet, is nog steeds zoals het altijd was. Droevige dode bomen die uit het water omhoog rijzen en nauwelijks vogels die dit een interessant gebied vinden. Maar toch, nooit opgeven. Want als we om dit water heen lopen, met open natuur gebied aan onze rechterhand, komen opeens de vogels uit de lucht vallen.

Veldleeuweriken. We horen de Grasmus, de Zwartkop en verderop komen daar nog veel meer vogelsoorten bij. Eerst de vogels van het half open terrein als de Roodborsttapuit, maar ook Zanglijster, Merel, Mezen, Geelgorzen en de Tuinfluiter.

Na een tijdje lopen we dan die wat meer begroeide omgeving uit en grenst de natuur opeens aan nog in gebruik zijnde akkers. Dan zien we op de oevers van een toch wel wat opgezwollen waterpartij Kleine plevieren foerageren en aan beide kanten van de weg Gele kwikstaarten. Even verderop het pronkstuk van de dag op een akker: een Patrijs die doodstil blijft zitten, ervan uitgaand dat zijn schutkleur hem voor ons onzichtbaar maakte zodat hij niet weg hoeft te vluchten. Hier komen de vogels van natuur en cultuur samen in een omgeving die kenmerken van beide vormen in zich heeft. Het gebied is mede hierdoor best mooi en levendig geworden.

De Patrijs - Foto: Gerard Vos

Aantallen soorten is een vaste vraag na iedere excursie. Eigenlijk zou ik het liefste willen vergelijken tussen wat we nu zien en wat we heel lang geleden in hetzelfde gebied hebben waargenomen. Lastig te vergelijken vooral als je in verschillende jaargetijden gaat kijken. Maar in 2020 zijn we ook half mei daar geweest. Wat opvalt bij de vergelijking is de grote hoeveelheid verschillende eenden soorten die we toen hebben kunnen waarnemen, waarnaast we ook Futen en Dodaarsjes op de lijst hadden. Nu alleen Wilde eend en Kuifeend op het menu van deze soorten. Dat we desondanks meer soorten zagen deze zondag dan 4 jaar geleden geeft aan dat op een koude eindloze dag in mei we nog niet alles tegelijk hebben gezien wat er in dit gebied mogelijk is. Een gebied in ontwikkeling, dat is duidelijk. Maar ik had niet verwacht dat we in een gebied met juist nu heel veel water veel minder soorten en aantallen watervogels zouden aantreffen dan in het verleden.

14 juni 2024, de herfst is begonnen - Zouweboezem

Hans van Sprang

Er staat een grote Rietorchis naast het vlonderpad. We hebben hem op de heenweg gezien en als we op de terugweg even erbij stilstaan doorbreekt een vogel boven ons hoofd de geluidsbarrière. In een boom, onzichtbaar als meestal, de Cetti's zanger. Heerlijk om op een droog moment hier te zijn.

Het is herfstweer en 14 juni, dat moet dan 2024 zijn. Dom dat ik geen handschoenen aandeed en goed dat ik een regenjas over de dikke fleecce had aangedaan. Expeditie Zouweboezem was volop bezig en het was fantastisch er te zijn.

We waren rond 11 uur aangekomen op de plek waar we de auto wilden parkeren en hadden vanaf de Lekdijk al Lepelaars zien scharrelen en Aalscholvers zien vliegen als introductie van het gebied. Toen we uit de auto stapten zagen en hoorden we eigenlijk meteen de hoofdattracties van de dag. De Zwarte sterns vlogen af en aan met kleine visjes in hun bekriching hun nestplaatsen en in een statige zweefvlucht was meteen het profiel van een Purperreiger zichtbaar. Dank, dan kunnen we weer vertrekken. Toch even doorgelopen, want we wilden de nestelende venkraaien ook op het nest bekijken. Dat kan vanaf een klein vlondertje dat op een paar meter van het pad ligt.

Het viel me voor de eerste keer echt op. Die nestelende Zwarte sterns zitten in kooitjes. Echt letterlijk, alleen zijn de kooitjes van boven open. Het lijkt op de manier waarop jonge aanplant wordt beschermd tegen vraat. Het verticaal landen en opstijgen is nog best een kunst en de Sterns hebben goed kunnen oefenen want het lijkt vlekkeloos te gaan zo ver in het broedseizoen. Het is ook een hele grote groep en ik vraag me af of ze voor allemaal wel kooitjes hebben of dat er toch exemplaren een stukje verderop op tweederangsnesten moet gaan broeden.

Langs het pad zijn de Koekoek, Bosrietzanger en Rietgors te horen, net als de Snor. De Rietzanger is

tot mijn verbazing nog regelmatig bezig met zijn korte vlucht hoog het riet uit, gevolgd door snelle landing en weer opwaarts klimmen. Hoewel ik daar graag naar kijk moet ik opletten dat ik wel platgetreden paden maar geen platgetreden Padden bewandel. Kleine Padjes in overvloed op de grond.

Twee wandelende fotografen wilden ons graag vertellen wat ze hadden gezien. Verderop, voorbij vakantiehuis De Kikker (€160 per nacht), was een kijkhut. Daartegenover, in het plasje aan de andere kant, zat hij er nog. Een prachtige Ralreiger tussen de Waterlelies, onopvallend en ver weg, maar onmiskenbaar in harmonie met zijn omgeving. We hebben hem prachtig kunnen zien.

Als we op de terugweg besluiten om het vlonderpad te nemen naar het kijkscherm, horen we de Blauwborst die we even eerder bij het pad al hadden gezien. Het is niet verrassend, maar toch bijzonder om hem in de herfst te horen.

Na een prachtige wandeling van een uur of twee zijn we weer terug bij de auto. Nog steeds koud en deels verkleumd maar wel droog. De regen komt niet lang daarna en het is goed om dan binnen en droog te zitten. Ik heb nergens zo de pest aan als vogels kijken in de regen.

Vennendag 2024

Dora de Cremer en Harry Nouwen

De door de werkgroep Micro-hydrobiologie van de KNNV-afdeling Eindhoven georganiseerde Vennendag te Valkenswaard had weer een bemoedigende opkomst, 20 personen van de KAGM (Antwerpen) en het NGVM (Delft), en onze werkgroep. Dit jaar was het een grote uitdaging om een geschikt ven te selecteren door de hoge waterstand als gevolg van

de massale neerslaghoeveelheden in de afgelopen maanden. Ook het beheer in het vennengebied, waarbij omgehakte bomen vaak als een natuurlijke barrière langs de oevers van de vennen achtergelaten worden, maken het lastig voor het bemonsteren. Joost van de Sande en Harry Nouwen lieten uiteindelijk hun oog vallen op het Greveschutven.

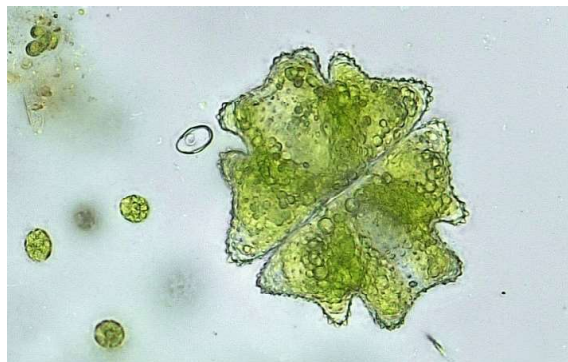
De overgang tussen land en water verloopt er heel geleidelijk. De brede oeverzone is gekenmerkt door een ijle zone *Calluna vulgaris* (Struikheide), waartussen *Cladonia* sp. (Beker- en Rendiermos) groeien en zelfs *Drosera rotundifolia* (Ronde zonnedauw). In het water vormen *Rhynchospora alba* (Witte snavelbies), *Utricularia australis* (Loos blaasjeskruid), *Mentha aquatica* (Watermunt) en *Hypericum elodes* (Moerashertshooi) een overgang naar het open water. In het programma 'Vroege vogels' kwam deze vorm van beheer in de uitzending van 9 juni ook aan bod. Na het weghalen van de bomen, wordt de humuslaag van enkele centimeters verwijderd tot op de voedselarme lichtgrijze bodemlaag. Hier strooit men heide-maaisel overheen. De nog aanwezige struikheidezaden in de lichtgrijze bodem én in het maaisel krijgen de kans om te kiemen en het oppervlak in te palmen. Dat is een aanpak om natuurlijke en snelle verbos-sing met berken en grove den te voorkomen. Op die manier beperkt men ook de instroom van organisch materiaal waardoor het oligotroof karakter (arm aan voedingsstoffen) van de watermassa behouden blijft.

De conductiviteit of geleidbaarheid werd gemeten door Harm Langermans (NGVM-Zuid) en was zeer laag. De zuurtegraad viel iets hoger uit dan verwacht, n.l. pH 6,2. Voor een verklaring moet niet ver gezocht worden... de massale neerslaghoeveelheden. Door dit hemelwater met pH 7 wordt het venwater dus tijdelijk minder zuur. Voor het bemonsteren van start ging demonstreerde Joost zijn totale uitrusting. Laarzen volstonden niet om in het ven te lopen. Afgezien van zijn waadpak met gordel tooide Joost zich met al zijn hulpmiddelen! Een demonstratie van een alternatief planktonnet maakte er deel van uit. Tot ieders verbazing bond Joost twee touwen aan zijn gordel. Eentje waaraan hij zijn planktonnet laat hangen en eentje waaraan een kruiwagenbandje met daarin een kookpan! Daarin plaatst hij zijn monsterpotjes. Eenmaal in het water drijft dit geheel dan achter hem aan. Een kort harkje bindt hij vast aan een telescopische stok waarmee hij bodemplanten losharkt voor een knijpmonster. Deze stok verhoogt ook de stabiliteit (steunpunt) bij het waden in troebel water. Grandioos!

Planktonmonsters werden in het water genomen vanaf de oeverzone waarin de Struikheide lichtjes onder water stond tot in het open water. In dit ven ontbreekt de veenmoslaag quasi volledig. Knijpmonsters werden dus genomen van de onderwaterbe-groeiing, vooral van Watermunt. Na de lunch ging iedereen aan de slag en werd er gemoedelijk ook bij anderen door de microscoop gekeken en gediscus-

Conochilus sp. (Raderdier) - Foto: L. Sonnenberg

Euastrum verrucosum var. verrucosum (Sieralg)
L x B = 101x96 um - Foto: L. Vaes

Xantidium antilopaeum (Sieralg) - Foto: L. Sonnenberg

cussieerd over soortbepalingen. Voor Erwin, Jacques en Leo was het een eerste deelname en hun enthousiasme was even groot als dat van Frank, Rudy en mij. Leo spant de kroon met het determineren van Sieralgen (51 soorten) en Watervlooien! De foto's spreken voor zich. Van de *Polyphemus pediculus* (Gewone grootoogwatervlo) werden beide geslachten gevonden!

Rudy De Keyser vat het goed samen: "De Vennendag in Valkenswaard heb ik nu al een aantal keren meegemaakt en het is nog altijd een plezier om er te zijn: niet alleen het planktonscheppen - altijd op verschillende plaatsen - maar ook het terug ontmoeten van andere leden van NVGM en KNNV. Dit jaar waren er een aantal nieuwe gezichten bij. Fijn om te zien dat het onderwerp mensen interesseert. Het is ook

een gelegenheid om gewoon een babbeltje te kunnen maken... en niet noodzakelijk over microscopie."

Geïnteresseerden kunnen een vangstenlijst ontvangen via harnouw@gmail.com.

Wie graag deelneemt volgend jaar noteert nu reeds in zijn of haar agenda: Zaterdag 7 juni 2025, in het Oude Wandelpark in Valkenswaard.

Artikelen

Veldonderzoek in de regio

Deze rubriek bevat verslagen van onderzoek in de natuur in de ruime regio Eindhoven. KNNV-ers en niet-leden, professionals en amateurs, kunnen hier

hun onderzoek, of een samenvatting daarvan, presenteren. De voorgestelde lengte is 1000-1200 woorden. Graag met relevante illustraties.

Vallisneria (*Valisneria spiralis*), een nieuwe exoot in de regio

John Bruinsma (jhpbruinsma@gmail.com)

Dit artikel is gebaseerd op Tjeu Exters' verslag van een stage bij Waterschap de Dommel in het kader van de studie Toegepaste Biologie aan de HAS Hogeschool te 's-Hertogenbosch. Het omwerken van het verslag tot dit artikel had ik graag aan Tjeu Exters overgelaten of het samen met hem willen doen. Het is mij echter niet gelukt om contact met hem te krijgen. Derhalve is deze tekst nu geheel mijn verantwoordelijkheid.

Tjeu Exters beperkt zich in zijn verslag tot het werkgebied van Waterschap de Dommel. Deze gegevens kunnen worden aangevuld met regionale gegevens daarbuiten.

Herkennen

Vallisneria is een overblijvende, onderwaterplant uit de Waterkaardefamilie. Hij groeit op de bodem van langzaam stromende wateren, bijvoorbeeld waterinlaten, en in vrijwel stilstaande wateren, zoals kanalen. De soort produceert lijn-lancetvormige bladeren die tot 3 meter lang kunnen worden, en groeit door korte wortelstokken te maken waardoor dichtbegroeide monoculturen ontstaan. Fig. 1 geeft een goed beeld van de habitus. De planten lijken zeer veel op de onderwaterbladen van Kleine egelskop (*Sparganium emersum*) en van *Sagittaria sagittifolia* (Pijlkruid). Het grote verschil is echter dat de bladranden van Kleine egelskop en Pijlkruid glad zijn, terwijl de bladrand van *Vallisneria* bij de top getand is zie fig. 2. Op de foto is ook goed te zien dat de nervatuur niet lijkt op de regelmatige baksteentjes

Fig. 1 - Habitusbeeld van *Vallisneria spiralis* in de Heikantsche loop bij Son - Foto: Tjeu Exters

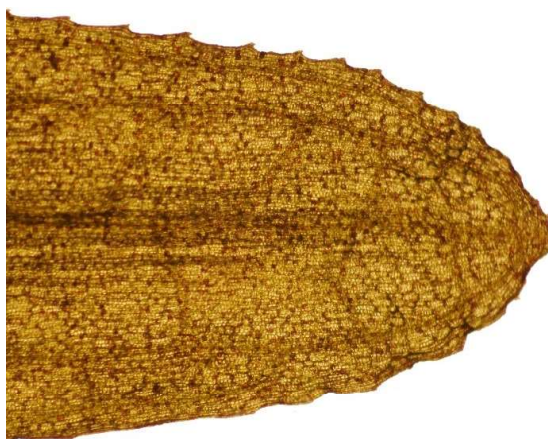

Fig. 2 - Bladtop van *Vallisneria spiralis*, met tandjes. Foto: Klaus van de Weyer

van Kleine egelskop maar veel meer op de wilde structuur van Pijlkruid. Het eenvoudigst is *Vallisneria* te herkennen als er vrouwelijke bloeiwijzen. Deze zijn onmiskenbaar, zie fig. 3 en 4.

Fig. 3 - Habitusbeeld met bloeiwijzen van *Vallisneria spiralis* in de Spijssloot bij Lommel-Kolonie. Foto: Klaus van de Weyer.

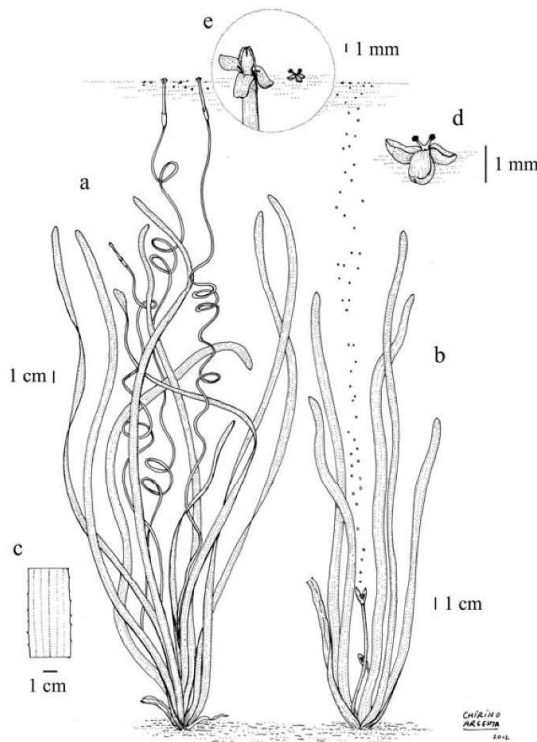

Fig. 4. a) vrouwelijke plant; b) mannelijke plant; c) detail van de gekartelde rand van de bladeren; d) mannelijke bloem; e) detail van de top van de vrouwelijke bloem en de mannelijke bloem op het oppervlak van het water. Tekening: Marta Chirino Argenta.

Herkenning van *Vallisneria* is niet eenvoudig, vooral als de lange bloemstengels er niet zijn. Als de waarnemer er niet op bedacht is dat het géén Kleine egelskop of Pijlkruid zou kunnen zijn en niet de noodzaak ziet de bladtop te bekijken, kan *Vallisneria* lang over het hoofd gezien worden en bijvoorbeeld als Kleine egelskop of Pijlkruid in databases terecht komen.

Daarnaast wordt de soort gemakkelijk over het hoofd gezien als hij in dieper water groeit en de bladen niet tot bij het oppervlak komen. Dit is bijvoorbeeld het geval in de Zuid-Willemsvaart bij Helmond, die daar ongeveer 2 ½ meter diep is.

Verspreiding in onze omgeving

Vallisneria is een exoot: van nature komt hij niet in Nederland voor. Zijn natuurlijke verspreidingsgebied is in Zuid-Europa, Noord-Afrika en in delen van Azië. Wel is hij al lang in Nederland bekend, namelijk als aquariumplant. Ook in een relatief koud aquarium houdt hij stand. Er zijn enkele oudere waarnemingen in het buitenwater, maar na de strenge winter van 1963 is hij lange tijd niet meer gezien. Vanaf 2012 neemt het aantal waarnemingen toe, met name in het gebied van de Kromme Rijn, het Hollands Diep, het Haringvliet en in onze regio.

In het werkgebied van Waterschap de Dommel is *Vallisneria* aanwezig in een inlaat van het Wilhelminakanaal ten hoogte van Son (Sonsche Heide loop). Opgaven in het Beatrixkanaal in Eindhoven en in de Elsenloop nabij Luyksgestel konden door Tjeu Exters niet bevestigd worden. Gezien de aanwezigheid van de soort in de inlaat van het Wilhelminakanaal en de mogelijke aanwezigheid in het Beatrixkanaal is verdere observatie gedaan naar de eventuele aanwezigheid van de soort verder stroomafwaarts in de Sonsche Heide loop en in alle verdere inlaten van het Wilhelminakanaal ten westen van Son binnen het waterschapsgebied. Daar is hij verder nergens aangetroffen.

Buiten het werkgebied van Waterschap de Dommel is *Vallisneria* gevonden in:

- Het Eindhovens Kanaal bij Mierlo
- De Zuid-Willemsvaart bij Helmond, in het voor de scheepvaart afgesloten deel
- Het Wilhelminakanaal bij de brug in Son
- Een waterinlaat vanuit het Wilhelminakanaal tussen Breugel en Lieshout (Heikantsche loop)
- Een waterinlaat vanuit de Zuid-Willemsvaart bij Lieshout
- De Spijssloot (Grote Fossé) bij het Wateringhuis, Lommel-Kolonie

Het is niet moeilijk enige samenhang in deze verspreidingsgegevens te zien. Alle groeiplaatsen ten oosten en noorden van Eindhoven zouden afkomstig kunnen zijn van één bron: namelijk de Zuid-Willemsvaart 'ergens' ten zuiden van Helmond. Met wat meer fantasie valt ook de vondst in de Spijssloot aan dit geheel te koppelen: de Spijssloot krijgt zijn water uit het kanaal Bocholt-Herentals, dat bij Bocholt zijn water uit de Zuid-Willemsvaart ontvangt. De gemeenschappelijke bron zou dan stroomopwaarts van Bocholt moeten zijn. Eventueel is ook het voorkomen in de Elsenloop aan dit geheel te koppelen: de beek kan een deel van zijn water krijgen uit de vloeivelden van Lommel-Kolonie waarvan de Spijssloot de inlaat is.

De Spijssloot is ook via een sloot verbonden met de Beekloop. In de verbindingsloot en in de Beekloop is *Vallisneria* (nog?) niet gezien, ondanks uitgebreid zoeken in 2022.

Risicoanalyse

Tjeu Exters heeft ook een risicoanalyse over *Vallisneria* opgesteld, specifiek in het stroomgebied van de Dommel. Wat is de potentiële toekomstige verspreiding en welke ecologische en maatschappelijke schade zou de soort op termijn kunnen aanrichten?

Vallisneria komt op zeer beperkte locaties voor in het beheergebied van Waterschap de Dommel. Hoewel de soort lokaal zeer dominant is en een complete monocultuur kan vormen, verspreidt hij zich traag tot niet naar verdere gebieden. Gegeven de aanwezigheid van *Vallisneria* in het Wilhelminakanaal zijn alle inlaten risicogebied voor de uitbreiding. Hetzelfde geldt voor de watergangen beneden het traject van de Sonsche heideloop loop waar de soort nu staat.

De locatie waar *Vallisneria* op het moment voorkomt is een simpele inlaat met weinig natuurwaarden. Als de soort zich verspreidt, zou hij makkelijk kunnen indringen in gebieden met beschermde soorten.

Vallisneria vormt agressieve monoculturen waarbij nagenoeg alle andere aanwezige waterplanten in het gebied verdrongen worden, tenzij deze zich even agressief voortplanten of al een overweldigende aanwezigheid hebben binnen het betreffende gebied.

Door de dichtbegroeide monocultuur die *Vallisneria* produceert, kan de doorstroming van waterlopen sterk vertragen. Stroomsnelheid is veelbetekend voor aquatische ecosystemen, dus kunnen lokale soorten hierdoor indirect verjaagd worden. Bovendien neemt de kans op overstroming toe, hetgeen plaatselijk ongewenst kan zijn.

Samenvattend: alhoewel *Vallisneria* nog niet dusdanig wijdverspreid of invloedrijk is dat het een prioriteit is om te bestrijden, beschikt hij over voldoende eigenschappen die de soort een veelbelovende invasieve exoot maakt. De kans hierop wordt groter naarmate de watertemperatuur toeneemt, bijvoorbeeld als gevolg van klimaatverandering. *Vallisneria spiralis* is een dreiging en dient zo behandeld te worden.

Bestrijding

Bestrijding van de soort is bijzonder moeizaam. Maaien is de meest efficiënte wijze van bestrijding met als risico dat hij zich verspreidt met vegetatieve delen. Dit kan zelfs een deel van een blad zijn. Ook het verwijderen van *Vallisneria* door de monoculturen met grootschalige apparatuur als graafmachines weg te scheppen of de planten met een waterstraal uit de bodem te spuiten, geeft het risico dat delen afbreken en zich verder verspreiden.

Literatuur

Tjeu Exters (2022) - Onderzoeksverslag Risicoanalyse *Vallisneria spiralis* in Dommel-gebied, 2021-2022. Verslag van een stage bij Waterschap de Dommel in het kader van de studie Toegepaste Biologie aan de HAS Hogeschool te 's-Hertogenbosch. Waterschap de Dommel, Boxtel. (O.a. te verkrijgen bij de auteur. In het onderzoeksverslag ook een uitgebreide literaturopgave).

Marta Chirino Argenta: drawing of *Vallisneria spiralis*. In: Santos Cirujano Bracamonte, Ana Meco Molina, Pablo García Murillo; ilustraciones, Marta Chirino Argenta (2014). Flora acuática española. Hidrófitos. Madrid: Real Jardín Botánico. 325 p.

Edelherten in de tuin - Een interview met Jelle Schuurmans

Jan Schellekens

Jelle Schuurmans groeide op in Huizum, een dorpje onder de rook van Leeuwarden, dat inmiddels door de grote stad is opgeslokt. Hij is geboren in 1943, midden in de oorlog. Daar heeft hij gelukkig niets van meegekregen. Hij was er te jong voor en het gezin had altijd genoeg te eten. De vader van Jelle was timmerman/aannemer, zijn moeder was huisvrouw.

Jelle is de jongste van vijf broers. Hij ging na de lagere school naar de Rijks HBS in Leeuwarden. Daarna ging hij verder studeren: experimentele kernfysica op de universiteit van Groningen. In 1969 studeerde hij af.

Jelles vader waardeerde de natuur, maar was daarin niet actief. Hij hield van vissen, en in het voorjaar ging hij eieren zoeken. Jelle liep mee. Ze gingen in alle vroegte op zoek naar de eieren van de weidevogels. "Eendeneieren waren lekker en een grutto-ei smaakte ook goed", zegt Jelle. Eieren zoeken was een soort sport en zeker in Friesland een traditie. Cultureel erfgoed, zou je nu zeggen. Jelles vader was lid van de NNV (toen nog niet koninklijk) en bezocht lezingen over de natuur, onder meer van Jan P. Strijbosch die boeiend kon vertellen over zijn reizen naar IJsland en de Coto Doñana, in Zuid-Spanje.

Tijdens zijn studie in Groningen leerde Jelle Froukje kennen. Hij trouwde met haar in 1967. In 1969, hij was inmiddels afgestudeerd, ging Jelle werken bij de Philipsfabriek in Nijmegen, nu NXP semiconductors. Hij bleef daar drie jaar. Vervolgens kwam hij te werken bij Philips Eindhoven, op de afdeling Licht. Hij werkte aan rekenprogramma's waarmee de ontwerpers van lampen de lichtopbrengst konden optimaliseren. Hij verhuisde met Froukje van Nijmegen naar Mierlo. Ze kochten een huis met een grote tuin en daar kon Froukje zich uitleven. Froukje had "groene vingers" en de tuin werd haar lust en haar leven. Ze werd lid van de vereniging "Groei en Bloei" in Helmond. Ze volgde bij de LOI een cursus tuinarchitectuur en daarvan maakte ze haar beroep. Ze heeft veel tuinen ontworpen. Bij "Groei en Bloei" kwam ze in contact met Jopie en Ties Weenink. Die waren ook lid van de KNNV. Door hun enthousiaste verhalen raakte Jelle weer meer geïnteresseerd in de natuur en werd hij lid van de KNNV in Helmond. Maar hij was daar niet erg actief. "Ik ben niet echt geschikt voor verdieping. Echte kennis van de natuur beklijft niet bij mij, het blijft niet hangen. Ik ben wel een tijdje lang actief geweest in de floristenwerkgroep, maar mijn handicap was dat ik elk jaar

weer opnieuw moest beginnen. Ik heb nog een tijd lang geprobeerd naar vlinders en libellen te kijken, maar daar trad hetzelfde effect op: ik moest elk jaar opnieuw leren wat ook alweer de naam was van dat plantje, die vogel, die vlinder. Dat was dan allemaal weer weggezakt". Maar de mensen waren aardig, de lezingen waren boeiend en het tijdschrift Natura was interessant, dus Jelle bleef.

Na 17 jaar liep het huwelijk van Jelle en Froukje stuk. Froukje bleef wonen in het huis in Mierlo en Jelle verhuisde naar Best. Daar woont hij nog steeds in een comfortabel huis op een flinke lap grond van ongeveer driekwart hectare. Een groot deel daarvan werd vroeger begraasd door pony's en schapen, maar nu gebeurt dat niet meer, en groeit het langzaam dicht met Bramen, Wilgen, Esdoorns, Lijsterbessen en wat er zoal opkomt. Het wordt weer ruige natuur. Dat vindt Jelle soms wel jammer. Als rechtgeaarde Fries voelt hij zich het meest aangetrokken tot weidse open landschappen met weilanden en water.

Zijn huis is in 2012 ingrijpend verbouwd. Het dak werd vernieuwd, alle vloeren werden vervangen en er kwam aardwarmte. En in de woonkamer werden de kleine ramen vervangen door een groot panoramaraam. Dat biedt uitzicht op een grote tuin met een gazon begrensd door beukenhagen en borders met vaste planten. In een Hazelaar zien we een

Grauwe vliegenvanger, op het gazon zijn Witte kwikstaarten aan het foerageren. “Als we wat meer geluk hadden”, zegt Jelle, “hadden we Edelherten kunnen zien. Enkele dagen geleden zag ik vanuit mijn keuken in het weiland aan de overkant twee hinden lopen, met jongen. Heel bijzonder. Ze komen ook in mijn tuin. Maar dat is niet altijd leuk. Toen er een aan mijn Kweeper begon te knabbelen heb ik hem weggejaagd. En daarna heb ik het boompje beveiligd met schrikdraad.” De Edelherten zijn in 2017 door Brabants Landschap en ARK Natuurontwikkeling in Het Groene Woud gebracht.. De dieren leven in De Scheeken en De Mortelen, aan weerszijden van de A2 en van de spoorlijn Eindhoven-Den Bosch. Via grote natuurbruggen kunnen ze zich door het hele gebied verplaatsen. En Jelle woont in dat gebied. Wat een voorrecht!

Toen Jelle naar Best verhuisde ging hij van de afdeling Helmond naar de KNNV Eindhoven. In 1985, Jelle was net een beetje gesetteld, was de toenmalige voorzitter Hans van Eeden op zoek naar bestuursleden. Ze belde de ledenlijst af en kwam uit bij Jelle. Die had maar weinig bedenktijd nodig en zei ja. En zo kwam Jelle in het bestuur. Hij was acht jaar penningmeester en deed dat werk met plezier en tot ieders grote tevredenheid. Toen zijn tijd erop zat heeft Bert de Winkel, destijds secretaris van onze afdeling, hem gevraagd om penningmeester te worden van de landelijke kampeercommissie. En dat deed Jelle. Hij was daar later ook nog een tijd secretaris en voorzitter.

In die tijd is Jelle ook gaan reizen. Hij wilde wel eens weten wat een kampeerreis van de KNNV inhield. Het echt ervaren. En dat beviel hem goed. “De hele dag in de natuur met mensen die er veel van weten, in prachtige gebieden waar de lucht schoon was en de weiden vol met bloemen stonden, al die kleuren, al die geuren” Hij denkt met veel plezier terug aan vakanties in de Karpaten, de Pyreneeën, de Picos de Europa. “De allereerste reis naar de Jura was mischien wel de allerleukste. En de vakantie in de Picos was het meest indrukwekkend”. Toen hij uit de kampeercommissie stapte, zijn termijn zat erop, was er een crisis in het hoofdbestuur. Het bestuur probeerde de redactie van het tijdschrift Natura aan banden te leggen, maar die pikte dat niet. Het conflict liep hoog op en het bestuur trad af. Er moest en dus nieuwe mensen komen. Jelle werd, na enige aarzeling, landelijk penningmeester. Aarzeling, want er waren betaalde krachten in dienst. Dat gaf veel meer werk en een grote verantwoordelijkheid: de uitbetaling van salaris, de afdracht van belastingen... Jelle deed dit vijf jaar. In die periode ontstond er een probleem bij de ledenadministratie. Die werd

door een extern bureautje gedaan, maar de kosten stegen ieder jaar met tien procent. Dat werd een niet te dragen last. Mutaties in de ledenadministratie moesten handmatig worden ingevoerd en dat kostte veel geld. “Je zag het aantal mutaties toenemen. Mensen verhuizen vaker. En ze zeggen eerder hun lidmaatschap op. Het werd allemaal veel vluchtiger. En dat betekende veel meer administratie, en dus veel meer kosten”. Dat kon zo niet langer doorgaan en toen is, op voorstel van Jelle, de ledenadministratie geautomatiseerd. Dat was best ingewikkeld. Het werd gedaan door professionals, maar Jelle was er nauw bij betrokken. Hij vond het een leuke en uitdagende klus. De opzet werd gemaakt door mensen van een commerciële firma. Die boden een standaardpakket aan voor verenigingen met een ledenadministratie. “Zij hebben dat aangepast aan de eisen die wij stelden. Dat was lastig, want wij waren een vereniging met vijftig subverenigingen die allemaal aparte statuten en een rechtspersoonlijkheid hadden. Ik heb meegewerkt aan de uitbreiding van het standaardpakket en in de loop der jaren heb ik nog wat programmatuur eromheen gemaakt om het iedereen wat makkelijker te maken”, zegt Jelle. “Dus, terugkijkend, de automatisering van de ledenadministratie was wel een flinke klus”. Jelle was er een tijd lang zo'n dertig uur per week mee bezig. Als dank voor zijn grote inzet heeft de landelijke vereniging hem benoemd tot erelid.

Drie jaar geleden vond het bestuur het te riskant dat Jelle de ledenadministratie en de financiën alleen deed en nu wordt dat gedaan door een bureautje dat daarvoor betaald wordt. De wereld verandert, en besturen moeten aan steeds meer verplichtingen voldoen, bijvoorbeeld in het kader van de privacywetgeving. “Je moet wel professionaliseren – je ontkomt er niet aan”, zegt Jelle.

En nu doet hij andere dingen. Hij is veel tijd kwijt met werk in zijn tuin – en dat wordt er, met het klimmen der jaren, niet makkelijker op. En hij geniet van het leggen van legpuzzels. Vroeger las hij veel, maar dat is minder geworden. Jelle denkt veel na over de stand van de natuur en zaken als klimaatverandering en duurzaamheid. Hij is er niet gerust op. “De zaak gaat uit de hand lopen. We zien de ellende op ons afkomen en we doen er weinig aan. We wentelen het af op de komende generaties”. “De KNNV zou wel een grotere rol kunnen spelen in de discussie over deze problematiek” zegt Jelle voorzichtig. “De tijden veranderen en de vereniging moet daarin mee. En nog iets: de natuur is veel te mooi, veel te interessant en veel te kostbaar om haar te verkwanselen”.

De "kampen" van de Vogelwerkgroep

Tekst en foto's (m.u.v. Foto 1): Martien Helmig

Voorjaarskampen, najaarskampen. Sinds mensenheugenis houdt de Vogelwerkgroep 'kampen'. Tussen aanhalingstekens, want tentenkampen zijn het allang niet meer. Mijn eerste kamp was dat naar de Argonne in Noord-Frankrijk (het ligt nog noordelijker dan Lac du Der). Door Lammers had met zijn transportbedrijf in Maarheeze connecties met die streek en kwam er vaker. Door had veel kennis van vogels. Bij het Soerendonks Goor ringde hij de vogels die met zijn mistnet werden gevangen.

Mijn eerste kamp was dus onder zijn leiding. Enkele ouderen verbleven in een pension in Givry, alle anderen kampeerden op het gemeentelijke terrein in die plaats. Officieel ging dat open op 1 mei, maar wij benutten de vrije dagen rond Koninginnedag. De camping werd voor ons eerder opengesteld. Ik ben er zelf totaal 7 keer geweest. Ook eens met Frank Saris (inderdaad de latere Sovon-directeur) samen in een tent. De foto is van een ander jaar met Peter de Groot. Rond de plas Belval vlakbij de camping was het altijd rijk aan vogels. Ik herinner mij van die eerste reis dat we daar o.a. Cirlgors, Ortoolaan, Kleine klapekster, Slangenarend en Dwergarend hebben gezien. Die Kleine klapekster heb ik aangenomen op gezag van Door, maar heb ik altijd betwijfeld (ik was nog te kort bij de club om het aan te vechten).

Met Peter de Groot op een van de eerste kampen, in 1978

Latere reizen naar de Argonne leverden zoetjes aan wel steeds minder bijzonderheden op, maar het bleef interessant in de streek. Drie soorten Kiekendief, Draaihals, Cetti's zanger (toen nog niet in Nederland), Zomertortel waren redelijk normaal. De plas Belval werd om de zoveel jaren leeggepompt en omgetoverd in een aardappelveld. Als je dat net treft zie je er geen (water)vogels.

Legendarisch tafereel: fotografen leggen een Alpenwatersalamander vast, alleen Richard deed eerst een lichtmeting (Hans van As, Richard van Eeden, Door Lammers met Mariet, Peter de Groot) - Argonne 1978.

Dwergarend, lichte vorm - Argonne, 1978

Het laatste kamp, in april-mei 2024, was naar de kop van Noord-Holland. Daar kom ik op terug, maar eerst een klein overzicht van de andere kampen tussen toen en nu. Zo zijn de wadden altijd in trek, Texel hebben we veel aangedaan en ook Terschelling. Een jubileumkamp (elk lustrum wordt gevierd) naar Het Zwin bij Cadzand en ook aan de Belgische kant. In Frankrijk is Marquenterre van eenzelfde biotoop, maar groter (tweemaal bezocht). Verder in Frankrijk de Brenne. De Elbeniederung in Duitsland was een geslaagd kamp. Het Lauwersmeergebied is meerdere malen een reisdoel geweest. Ook Friesland bij Makkum, Engbertsdijksveen (bij Vriezenveen), Dwingelderveld, Schouwen-Duiveland, Tholen, het westen van Zeeuws-Vlaanderen om nog enkele te noemen. Niet te vergeten Flevoland met een jubileumtocht (60 jaar Vogelwerkgroep in 2023) naar de Marker Wadden.

Dan kom ik terug bij West-Friesland, de kop van Noord-Holland. Dit jaar in het voorjaar en in 2019 als najaarskamp. De foto's zijn van deze twee kampen. Eigenlijk kun je niet van een kamp spreken: het onderkomen was bed & breakfast, particulier huisje, pension en ja ook een kampeerterrein voor enkelen met caravan. Verspreid over een deel van de provincie. Dat houdt in dat iedereen een eindje moest reizen om aan een excursie te kunnen beginnen. De start van beide kampen was de waterberging bij Twisk, ook Oostermare genoemd. Dit jaar waren er Dwergmeeuwen op trek, opvallend door z'n zwarte ondervleugel en rondere vleugels dan van b.v. een Kokmeeuw.

Dwergmeeuw, adult (Oostermare, Twisk 2024)

Wat het gebied oplevert is sterk afhankelijk van de hoeveelheid water. Niet te droog, dan zijn er vogels. Niet te veel water, dan zijn er steltlopers.

Witkopgrutto (Oostermare, Twisk 2024) - al jaren hier present, door boswachters van Noord-Hollands Landschap 'de blondine van Twisk' genoemd.

Er zijn in de kop van Noord-Holland veel gebieden die je zeker moet doen. Bij een goede waterstand (laag water) is de hele kuststreek van Den Helder tot Den Oever de moeite waard. Te beginnen bij het Kuitje, onder Den Helder. De Balgzandpolder is altijd goed voor Lepelaars en als HVP (hoogwater-vluchtplaats) voor onder meer heel veel Tureluurs.

Lepelaars (Balgzandpolder, Den Helder 2024)
Klein deel van de ca. 150 exemplaren op de hoogwatervluchtplaats.

Tureluurs, op de hoogwatervluchtplaats
Balgzandpolder, Den Helder - 2019.

Het Balgzand ter hoogte van de Van Ewijcksluis is een van de beste plaatsen voor steltlopers, vooral als het om aantallen gaat. Zander overdrijven verblijven hier duizenden, nee honderdduizenden vogels. Bonte strandlopers in de meerderheid, maar ook Rosse grutto's. Een nadeel is wel dat voor deze soorten hier een telescoop nodig is. Hier is een steen bouwsel als observatiepunt, dat bij nat weer een prima onderkomen is voor de hele groep deelnemers. De noordkust van Wieringen biedt bij Kleiput Vatrop nog verrassende waarnemingen: vrouwtjes Topper.

Toppers, vrouwtjes (Kleiput Vatrop, Wieringen 2024)
Opmerkelijk in deze tijd van het jaar.

Dwergsterns (De Putten, Camperduin 2024)
Aanzet tot broeden: aanbieden van vis.

Grote sterns (De Putten, Camperduin 2019)
Enkele exemplaren van de vele hier toen broedend.

Het nieuwe uitkijkplatform aan de haven van Den Oever biedt in het voorjaar niet zoveel, in het najaar des te meer. Dit is een bekende plek voor doortrekkers als Zwarte stern, Noordse stern en natuurlijk Visdief. Het platform biedt een prachtig uitzicht over de slikken die hier voor de haven liggen.

Dwergsterns, 17 juni 2024

Martien Helmig

Op het brede Verklikkerstrand van Schouwen-Duiveland wordt nestgelegenheid voor Dwergsterns en ook voor Strandplevieren afgeschermd door het plaatsen van paaltjes met touw ertussen. De Sterns vertoeven net zo lief aan de waterrand, zo blijkt,

Een kamp in Noord-Holland kan ook niet zonder een bezoek aan het Zwanenwater, hoewel dat dit voorjaar geen goed plan was wegens afsluiting van te natte paden. De Hondsbossche zeewering en daarnaast gelegen Putten zijn ook altijd het bezoeken waard. De Hondsbossche heet nu geen zeewering meer, maar sinds 2015 Duinen. Aansluitend aan de dijk zijn over een kilometer zo'n 200m brede duinen aan de zeezijde aangelegd. Tussen de oude dijk en de nieuwe duinen is het interessant vogelen. Hier troffen wij naast allerlei duinzangertjes ook Tapuiten en Gele kwikstaarten, waaronder de Engelse.

Engelse kwikstaart (Hondsbossche Duinen 2024)

In ontwikkeling is de Zandpolder in de buurt van Groote Keeten. Natte gebieden die door Noord-Hollands Landschap van lieverlee worden uitgebreid en ingericht. Nu al goed voor watervogels, steltlopers en soms verrassingen. Voor dit najaar is een kamp georganiseerd in de Champagne, om precies te zijn het Lac du Der-Chantecoq. Een bekend doel in het bijzonder voor de tussenstop van Kraanvogels op trek naar Zuid-Europa.

waar de mannetjes hun gevangen vis aan de vrouwtjes aanbieden. Het vrouwtje op de foto wilde zelfs na meerdere pogingen de vis van het mannetje niet aannemen.

Grasmus

Achilles Cools

Na lang wachten in de luchthaven mochten we het grote vliegtuig in. Elke passagier wrong zich met ingetrokken knieën in een krappe stoel. Opstijgen ging met brullende vaart. Eenmaal in de lucht, werd je op alle wenken bediend, door opgesmukte begeleidsters, paraderend in eendere pakjes, druk bezig met drankjes en hapjes. Je zat echt in de wolken, je ging op reis. Luchtzakken, geschommel, gedaver, zware druk aan je slapen. Dertien uur vliegen, met één tussenlanding. Bij het dalen een fluitende pijn in de oren. Ik stapte uit het vliegtuig en kon geen piep meer zeggen.

Boompiepers maken zo'n trip twee keer per jaar op eigen kracht. Eenmaal in zuidelijke richting, eenmaal in noordelijke richting. Ze leggen meer dan duizend kilometer af per dag. Gierzwaluwen vliegen achttienhonderd kilometer in één ruk. Een vogeltje nauwelijks zwaarder dan een luchtpostbrief, weet de weg terug te vinden over een afstand van duizenden kilometers en keert terug naar de plek waar hij het jaar tevoren heeft gebroed of werd geboren.

Lange afstandtrekkers, zoals, fitis, grasmus, nachtegaal, gekraagde roodstaart en zwaluwen, kunnen tot tienduizend kilometer afleggen. Vele onder hen zijn enkele maanden tevoren uit het ei gekropen. Voor onderweg is er een vetlaag opgebouwd. In de zomer gaan ze al weg als er nog volop voedsel is. De invloed van de daglengte geeft het vogellichaam signalen. Dagtrekkers maken gebruik van de zon, nachttrekkers van de sterren, ze houden een vaste kompasrichting aan. De poolster is hun wegwijzer, omdat hij altijd blijft staan. De tijdschema's voor heen- en terugreis moeten zeer nauwkeurig worden geprogrammeerd, vooral in de lente, omdat de vogels op het juiste tijdstip op hun broedplaatsen moeten arriveren.

's Nachts vliegt de grasmus over gebieden die gevaarlijk en onbekend zijn: zeeën, bergen en woestijnen. De grasmus houdt een vaste route aan. De drang om te trekken, maar ook de trekrichting en de bestemming zijn in de vogel ingeprent. Het zit in dat kleine vogellijf. De grasmus komt jaarlijks naar zijn zomerse braamstruik weer. Lang blijft hij niet. Zijn zang is niet veel zaaks, hij kleppert er maar wat op los. Soms maakt hij een klimvlucht en duikt

daarna met een kwetterend parachootje terug in zijn struik. Onze zomermaanden komt hij opvrolijken met geheimzinnig gesluip door de lage struiken. Overal waar het landschap een open karakter heeft met voldoende verwilderde bosjes.

Korte afstandtrekkers zoals de vink en de spreeuw kun je nog begrijpen, ze kunnen hun landschap nog dromen. Lange afstandtrekkers doen een sprong in het ongewisse. De noordse stern vliegt van pool tot pool. Er zijn kleine zangertjes die nauwelijks onderdoen. De noordse boszanger vliegt van Scandinavië naar Zuidoost-Azië, meer dan dertienduizend kilometer per keer.

Wij moeten er niet aan denken om zo'n prestatie te evenaren. Een goede marathonloper kan op een dag veertig kilometer lopen. Na twintig dagen is hij achthonderd kilometer ver, als hij het zolang volhoudt. Wij hebben fietsen, schepen, auto's, treinen. Wij stappen in machines met vleugels, als je dat al durft, toch is ook dat een riskante onderneming. We vliegen, maar laten het aan een ander over. De dromers die het alleen probeerden, die zichzelf vleugels aanmaten, hebben het al lang allemaal opgegeven.

Vroeger had men geen idee waarheen de vogels vlogen. Men heeft nog gedacht dat zwaluwen naar de maan vlogen, of in de modder van de rivier wegkropen, om een winterslaap te doen.

Hoe raadselachtig is het dat een vogel jaar na jaar terugkomt naar dezelfde plaats. De jonge koekoek trekt zelfs lang nadat zijn echte ouders zijn vertrokken helemaal alleen naar zuidoostelijk Afrika, en dan nog 's nachts. Hij is daar nog nooit geweest, maar vindt precies de plek waar hij moet zijn.

En elk jaar komt de grasmus op haar vertrouwde broedplaats terug die ze zeven maanden eerder verliet voor een lange wintervakantie. Als ze in april na een lange reis eindelijk weer haar tweede thuis, haar zomerverblijf bereikt, zijn de verwachtingen hooggespannen. Ze kent er elke braamstruik, elke hoogzit, ieder hoekje en kantje. Soms blijft er echter niets meer over van zo'n plekje, dan heeft men het vliegveld weeral uitgebreid.

Venkraai, KNNV Afd. Eindhoven, Ansbalduslaan 10-B, 5581CW Waalre

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

